

Het boek van de boer - *Freek Mariën*

Ingenieurs van de ziel

Ik heb net een boek gelezen over de wisselwerking tussen de water- en irrigatiewerken in de Sovjet-Unie en de schrijvers van het sociaal realisme, en ik kan dat iedereen aanraden.

In de Sovjet-Unie kozen ze een mooi woord voor ons, schrijvers: ingenieurs van de ziel, heette het.

Wat de ingenieurs van de ziel schreven, werd, zoals alles in het communisme, bepaald door het volk. De Sovjets stuurden boeren als recensenten naar theater, opera, klassieke muziek, avant-gardewerk. Uiteindelijk verscheen er zelfs een handleiding voor schrijvers, getiteld: 'Welk boek heeft de boer nodig'? De conclusie:

'Boeren houden van een goed opgebouwd plot. Ze willen een logische opeenvolging van de handeling. De boerenlezer is niet tevreden met een boek dat hem van begin tot eind een bedrukt gevoel geeft. Elke vorm van retoriek, overdreven gemanierdheid of vormbedenksels druisen in tegen zijn esthetische smaak en doen hem walgen.'

Tot zover de 'ziel'. Als schrijvers die lijn overschreden, werden ze naar strafkampen gestuurd. Of, om het in Sovjettaal te zeggen: 'ze verdienen een heropvoeding in de socialistische school van de arbeid.'

Woorden die mooi klinken, maar in essentie liegen.

Woordkeuze

Ook ons beroep is liegen. Wij liegen ons publiek iets voor, en het gaat erin mee. Maar we zijn daar niet alleen in. Het gebeurt overal. En ook veel van die leugens beginnen bij woordkeuze.

Een half jaar geleden staan er op de website van De Standaard twee artikels gezellig naast elkaar. Het ene: 'Al x aantal aanslagen tegen Joden sinds Charlie Hebdo'. Die 'aanslagen' gingen toen -in het zwaarste geval- over graffiti. Ernaast: 'Ook al x aantal anti-moslimincidenten'. In dat artikel spraken ze verder over 'tegen moslims gerichte acties (die ondernomen waren'. Die 'acties' of 'incidenten' gingen over bekogelde en in brand gestoken moskeeën.

Woordkeuze.

Enkele weken geleden nog sprak David Cameron, naar aanleiding van de vluchtelingen in Calais, over de zwermen migranten. Zwermen. Het ontmenselijken is begonnen.

En is dat belangrijk?

Ja.

Vier maand geleden staken ze in Duitsland een asielcentrum in brand. Sindsdien zijn veel vluchtelingenkampen aangevallen. Zwermen uitgerookt. Die brandstichting in Duitsland werd 'een politiek geïnspireerde daad' genoemd. Even later kreeg een artikel over een student informatica die stage liep bij de politie, de kop: 'Moslimextremist dringt hoofdkantoren federale politie binnen.'

Politiek geïnspireerde daad. Moslimextremist. Acties. Aanslagen.

Of we iemand een activist, terrorist, vrijheidsstrijder of rebel noemen is van belang.

Of we spreken over marktcorrigerend of marktversturend is van belang.

Of we spreken over steun, stimulansen, investeringen of subsidies is van belang.

Of we spreken over een vermogensbelasting of een vermogenswinstbelasting is van belang.

Of we spreken over solidariteit of over liefdadigheid is van belang.

Of we spreken over belastingsontduiking of belastingsoptimalisatie is van belang.

Of we spreken over welzijn of welvaart is van belang.

We moeten ons steeds afvragen: wat wil dat woord eigenlijk zeggen?

Wat betekent het

Waarover wordt er bijvoorbeeld gesproken als we het over vooruitgang hebben? Onze heilige maatstaf van de vooruitgang is het bbp. Hoera, het bbp stijgt, de economie groeit!

Het bbp is het totaal aan geproduceerde goederen en diensten in ons land in een jaar tijd. De totale activiteit, zeg maar. Wat die activiteit inhoudt, maakt niet uit.

De econoom Frédéric Bastiat gaf in 1850 al het voorbeeld dat het in dat opzicht een goed idee is om een ruitje in te trappen: 'Stel dat het zes franc kost om de schade te repareren', zegt hij. 'En stel dat het de handel bevordert met zes franc – ik geef het toe; ik heb er geen woord tegenin te brengen, je redeneert correct. De glazenmaker komt, doet zijn werk, ontvangt zes franc, wrijft in zijn handen...' Als er maar gehandeld wordt.

Sinds vorig jaar nemen we zelfs prostitutie, drugshandel en smokkel op in de statistieken - handel is handel- en wat blijkt: het bbp steeg. We zijn erop vooruit gegaan.

Enkele maanden na die bbp-sprong werd een vrouw verkozen tot vrijwilliger van het jaar in Nederland. Ze leidt al jaren een centrum voor kankerpatiënten. De plaatselijke RVA hoort dit en denkt: Nou, als jij dat kan, kan jij ook werken. En ze moet stoppen, een taakstraf doen en écht werk zoeken. Logisch. Ze droeg niet bij aan het bbp. Vrijwilligerswerk? Draagt niks bij. Zorgen voor je ouders of kinderen? Draagt niks bij. Een boom draagt pas bij als hij wordt omgehakt.

Rutger Bregman wijst erop: de grootste held voor het bbp is een gokverslaafde kankerpatiënt die net is beroofd, door een dure scheiding gaat en zich elk weekend compleet lam zuipt en vol spuit.

Dat betekent vooruitgang.

Bijdragen

Ook voor ons heeft dat gevolgen. Er moet bespaard worden, dat weten we allemaal. De overheidsschuld moet dalen, het bbp moet stijgen. En ook in de kunsten wordt er zwaar gehakt, vooral bij de jonge kunstenaars. Positief advies, ja, geld, neen. 'Met de morele steun van de Vlaamse Overheid.' Voor de projecten zonder centen is de vraag nu of ze de voorstelling alsnog moeten maken. Onbetaald. Maar ja. Dan is het vrijwilligerswerk. Dan kunnen we even goed écht werk doen. Dan dragen we niks bij.

We kunnen ons natuurlijk aanpassen. We kunnen denken aan de winst en niet de kunst. We kunnen ons, om toch nog te overleven, afvragen: 'Welk boek wilt de boer?' Het monopolie van de smaak: 'Welk stuk wil de consument?'

'Consumenten houden van een goed opgebouwd plot. Ze willen een logische opeenvolging van de handeling. De consument is niet tevreden met een stuk dat hem van begin tot eind een bedrukt gevoel geeft. Elke vorm van retoriek, overdreven gemanierdheid of vormbedenksels druisen in tegen zijn esthetische smaak en doen hem walgen.'

Of laten we consequent zijn, laten we tonen dat we hen nemen op hun woorden. Ik stel voor dat wie onbetaald repeteert, begint met een ruit in te slaan. Wat spullen in brand steekt. We zullen aan de economie bijdragen. We beginnen te drinken, of in ieder geval nog meer, wat zeg ik, zoveel mogelijk. Heb je geen geld meer? Lenen maar! Ze zullen niet meer zeggen dat we niet bijdragen. Drugs! We moeten zoveel mogelijk gebruiken, of nog beter: dealen. Zie het bbp zwelgen! Laten we ons organiseren, hier en nu. De onderbetaalden mogen ook mee doen, uiteraard. We voeren een tabel in, voor de onderbetaalden, om te weten hoeveel auto's ze wekelijks in brand moeten steken om proportioneel hun bijdrage te leveren. Leve de vooruitgang! Wie wil er zich prostitueren, wie naar de hoeren? Zet u samen. Heeft er iemand AIDS? Zet u erbij! Grijp allemaal iets stevigs vast, een stoelpoot, sla een glas kapot. We stappen naar buiten, slaan mensen in elkaar, trekken naar de Nationale Bank gooien de ruiten in en steken ze in brand.

En dan zullen we morgen lezen of ze het een actie of een aanslag noemen.

En als het stof is neergedaald, de sirenes zijn geluwd, laten we dan met ons theatrale vrijwilligerswerk vraagtekens bij elk woord zetten. Ons weer afvragen wat woorden willen zeggen. En als we het niet precies kunnen uitleggen, moeten er alarmbellen afgaan. Niet denken: te moeilijk, maar: materiaal. Laten we ons beroep beschermen, en de leugen voor het theater houden. Die Sovjetschrijvers hernoemden dingen om ze te verhullen. Laten wij onze leugens gebruiken, om die van alledag te onthullen. En laat ons dan alternatieven tonen. Fictie na fictie, leugen na leugen, mogelijkheid na mogelijkheid.

Engarde.

Enkele bronnen, naast de expliciet aangehaalde artikels:

- Blaas de VRT op met een knal, Tom Lanoye, HUMO

- Cameron spreekt van 'zwerm' migranten en krijgt wind van voren, Belga.
- De man die een taakstraf kreeg voor vrijwilligerswerk, Rutger Bregman, De Correspondent
- Drugs en prostitutie leven jaarlijks 1,2 miljard euro op, Dries De Smet, De Standaard
- Drugs en prostitutie mogen Belgisch bbp omhoog stuwten, Dominique Soenens, De Morgen
- 'Extremist' bij politie bleek 'nieuwsgierige stagiair', Jos De Greef, De Redactie
- Hoe meten we economische welvaart?, Dimitri Tokmetzis, De Correspondent
- Hoe solidariteit iets werd waar je op tv om moet bedelen, Rutger Bregman, De Correspondent
- Ingenieurs van de ziel, Frank Westerman, De Bezige Bij
- Leugens, grove leugens en het bbp, Rutger Bregman, De Correspondent